

DE RODENBACHS

Leesexemplaar

ERIK VERDONCK

DE RODENBACHS

VECHTERS EN VERZOENERS

P E L C K M A N S

© 2023, Erik Verdonck en Pelckmans Uitgevers nv
pelckmans.be
Brasschaatsteenweg 308, 2920 Kalmthout, België

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve in geval van wettelijke uitzondering. Informatie over kopieerrechten en de wetgeving met betrekking tot de reproductie vindt u op www.reprobel.be.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored or made public by any means whatsoever, whether electronic or mechanical, without prior permission in writing from the publisher.

Bij de samenstelling van *De Rodenbachs: vechters en verzoeners* hebben wij teksten en illustraties ontleend waarvan wij de bron niet hebben kunnen achterhalen. Mogelijke rechthebbenden kunnen zich tot de uitgever wenden.

Vormgeving: Jan Mannaert (Beeld.Inzicht)
Tekeningen: Lio Verdonck (omslagbeeld, illustratie blz. 28, 226)
Illustraties: Collectie stad Antwerpen, Letterenhuis (blz. 32, 72, 78, 84, 127-130)
Overige illustraties met dank aan Brouwerij Rodenbach

D/2023/0055/81
ISBN 978 94 6337 330 2
NUR 680
THEMA DNB, NH

pelckmans.be

facebook.com/pelckmans.be

twitter.com/Pelckmans_be

instagram.com/pelckmans.be

INHOUD

Vooraf	7
Inleiding door Eric Min	8
1 / Tussen water en vuur	13
2 / Ridder Rodenbach: de mythische voorvader	16
3 / Ferdinand: chirurgijn en de eerste Roeselaarse Rodenbach	20
4 / Pieter Ferdinand: Roeselaarse schepen en stoker	24
5 / Alexander: brouwer en volksvertegenwoordiger	28
6 / Constantin: arts, volksvertegenwoordiger en diplomaat	46
7 / Pedro: kolonel, brouwer en stoker	60
8 / Julius: wijnhandelaar in Roeselare en Alberts vader	71
9 / Albert in Roeselare: de collegejaren	73
10 / Albrecht in Leuven: de studentenjaren	96
11 / Constantin Auguste Ferdinand: ijkmeester en Georges' vader	134
12 / Georges in Gent en Brussel: dichter en pleiter	137
13 / Georges in Parijs: romanschrijver en reporter	153
14 / Tussen de regels	202
15 / Terug naar de bron	207
Tijdlijn	222
Stamboom	226
Bronnen	227
Dankwoord	232

VOORAF

Af en toe kruist een verhaal mijn pad dat veel te mooi is om te laten liggen, met vergeten helden bedolven onder duimdik stof, wachtend om weer voor het voetlicht te treden. Dan blijkt Albrecht Rodenbach zoveel meer dan een icoon van de Vlaamse Beweging, en zijn grootoom, de blinde Alexander, een brouwer met vele levens... In dit boek reis ik terug naar de jaren voor en na de Belgische Revolutie, volg ik het spoor van de Rodenbachs door kleine en grote geschiedenis en tref ik mensen van vlees en bloed achter de vele maskers.

Erik Verdonck

INLEIDING

LEVEN IN HET MEERVOUD

Hoe een familiekroniek geschiedenis schrijft

Het zou een opdracht uit de finale van een populaire televisiequiz kunnen zijn: som vijf namen of begrippen op die je associeert met ‘Rodenbach’. Ik betwijfel of de kandidaten verder komen dan *bier*, *blauwvoet* en *Roeselare*. Misschien komt iemand nog op *Bruges-la-Morte*, maar daarmee hebben we het allicht gehad.

Dat het echte leven gelukkig veel complexer is dan een succesvol televisieprogramma, heeft Erik Verdonck met verve aangetoond tijdens zijn speurtocht naar de wortels van de familie-met-die-naam. En ja, zowel de antwoorden *bier*, *blauwvoet*, *Roeselare* als *Bruges-la-Morte* van onze hypothetische quizkandidaten kan hij goed rekenen. Zij spelen een sleutelrol in dit complexe verhaal, net als *Parijs* bijvoorbeeld, of *Napoleon*, *brailleschrift* en *Congreskolom*.

De tijdlijn van de familiekroniek die u straks gaat lezen, loopt over drie eeuwen – van 1714 tot 2003 – en onderweg gebeurt er heel veel. De personages dragen nobele voornamen als Alexander, Constantin en Ferdinand Gregoor, al lijkt het aantal lettergrepen in de loop van tijd af te nemen: uitgerekend een Albert en een Georges zullen de culturele reputatie van het geslacht vestigen.

Erik Verdonck noemt zijn Rodenbachs ‘vergeten helden’ en ‘vechters en verzoeners’, mannen (en een zeldzame vrouw, de aange trouwde brouwersdochter Regina Wauters) die van alle markten thuis waren. Dat klopt: in dit boek kunnen wij nalezen hoe zij tijdens hun leven (en een enkele keer na hun dood) van gedaante veranderden, van het ene beroep in het andere duikelden en de ene levensbeschouwing of politieke keuze inruilden voor een andere overtuiging. Wat Hugo Verriest schreef over de dichter Albert alias Albrecht Rodenbach, gaat eigenlijk op voor elke figuur in dit boek:

‘Hij was te veelvuldig, in zijne eenvoudigheid.’ Geen enkel personage heeft slechts één dimensie. Dat maakt Verdoncks relaas uitermate menselijk, herkenbaar en geloofwaardig.

Nog een citaat, nu van Anna-Maria Urbain, de weduwe van die andere dichter, Georges Rodenbach: ‘Is dat wat er overblijft van een beroemde familie? Vellen vergeeld papier, verbleekte inkt, verdwaalde eretekens... Boeken met gedroogde bloemen, gezichten van mannen en vrouwen bevroren in hun jeugd, vervaagd in vergulde lijsten.’ Dankzij Verdoncks geduldige veldwerk komt dat stoffige familiealbum nu eindelijk tot leven.

Het is geen geringe verdienste om een berg weerbarstig genealogisch en historisch materiaal om te toveren tot een kroniek die het familiale en anekdotische overstijgt. De gebeurtenissen worden zorgvuldig gesitueerd in tijd en ruimte. Het verhaal komt op gang tussen de ruïnes van een middeleeuwse burcht in het Duitse Rijnland – Carl Maria von Weber situeert er zijn opera *Der Freischütz* – maar we belanden evengoed op het slagveld van Waterloo, in het landelijke Rumbeke tijdens de mislukte aardappeloogst van 1845, nabij de Brusselse Congreskolom (waarop de namen Alexander en Constantin Rodenbach prijken als verdedigers van de jonge Belgische natie) en in de Parijse salons van de belle époque. Zo zoomt de auteur voortdurend in en uit, van de individuele lotgevallen van zijn personages naar de grote geschiedenis. Alexander Rodenbach, ‘de blinde man uit Roeselare’, blijkt een brouwer te zijn, een *lettré* die het schopt tot burgemeester en Kamerlid. Zijn broer Constantin is een voormalige legerarts in Napoleons *Grande Armée*, die later de Belgische Revolutie tegen de Nederlandse koning Willem I steunt, een vrijmetselaar en volksvertegenwoordiger – hij is present wanneer op 5 mei 1835 de eerste trein uit Brussel in Mechelen aankomt; die dag stelt hij de Franse toneelauteur Alexandre Dumas père (die *Les Trois Mousquetaires* zal schrijven) voor aan Leopold I. De derde broer, Pedro, houwdegen en grenadier in Napoleons keizerlijke wacht, overleeft de terugtocht uit Moskou en het *débacle* van de Berezina, vecht in Waterloo samen met de Nederlanders tegen zijn voormalige strijdmakkers, keert zich vervolgens tegen Willem I en maakt carrière in het Belgisch leger. Via de vierde broer, Ferdinand Gregoor, ook al een luitenant bij Napoleons grenadiers, schuiven wij op naar de volgende generaties: zijn zoon Julius is de vader van de

aanvankelijk uitermate Franstalige Albert, die als Albrecht naam zal maken als Vlaamsgezinde dichter – daar heb je de *blauwvoet* uit de quiz van daarnet. Verdonck typeert deze jonggestorven romanticus en wagneriaan als ‘een onstuimige Germaanse natuur’ en ‘een kamper’ – zo blijft hij wel heel dicht bij de sfeer van Albrechts gezwollen verzen. Gelukkig geeft hij evengoed aan dat de bevlogen katholieke poëet evolueert in liberaal-vrijzinnige richting en dat hij lang na zijn dood even ongevraagd als hardhandig zal ingelijfd worden door oostfronters en andere nazisymphathisanten. Altijd weer verloopt de geschiedenis van de Rodenbachs als een tocht tussen talen en ideologieën. Van Duitse afkomst worden zij perfect Franstalige burgers, tot Albrecht de ‘volkstaal’ ontdekt; als notabelen hebben zij afwisselend republikeinse en monarchistische, liberale en katholieke sympathieën. Hier is alles dubbel en in het meervoud. Enige Sturm und Drang is het geslacht niet vreemd.

Een andere kwaliteit van dit boek is het genuanceerde portret dat Verdonck borstelt van Georges Rodenbach, die – internationaal gezien – met voorsprong de bekendste telg van de familie is geworden. Die roem dankt de dichter en estheet aan de omweg die ‘Parijs’ heet; hij woont in de Lichtstad van januari 1888 tot zijn vroegtijdige dood op kerstavond 1898; een blindedarmontsteking wordt hem fataal. Amper 43 jaar jong is Georges dan, terwijl zijn neef Albrecht al op zijn 23ste door tuberculose is geveld – ook in het fin de siècle is het schrijverschap een risicoberoep.

Het is zijn vader Constantin Auguste Ferdinand, zoon van legerarts Constantin, die de weg naar Parijs heeft geëffend; hij studeert in de Lichtstad en leert er van het leven te genieten. Gretig bezoekt hij de Wereldtentoonstelling van 1867, waar hij de eerste elektrische lampjes bewondert. In de nadagen van de Commune, de kortstondige linkse revolutie die in mei 1871 grote delen van de stad verwoest, gaat hij met zoon Georges naar de puinen kijken. Georges’ fascinatie voor Parijs en de Franse cultuur gaat niet meer over. Toen hij negen was, stond hij in Brussel al samen met zijn familie te kijken naar Le Géant, de luchtballon waarmee fotograaf en uitvinder Félix Nadar de lucht in ging. Op de staatsbegrafenis van Victor Hugo, die wordt bijgewoond door twee miljoen nieuwsgierigen, huurt hij een laddertje om beter naar het schouwspel te kunnen kijken.

Later zal Nadar Georges' gestalte vereeuwigen op fotoportretten van waarop de delicate dandy ons wat afwezig aankijkt. Op andere foto's poseert Rodenbach met een van zijn emblematische grijze hoge hoeden in de hand. Zo werkt de schrijver aan zijn imago van wereldvreemde estheet die in de wolken leeft en rondwaart in een onbestemd, nostalgisch paradijs met middeleeuwse trekjes – een gewatteerd universum is het, waarvan het uitgestorven *Bruges-la-Morte* het literaire embleem zal worden. Een tijdgenoot merkt op dat Rodenbach 'spreekt in hoofdletters en italiëken, net zoals zijn idool Baudelaire'. Intussen wordt Georges advocaat, al schrijft hij aan zijn vriend de dichter Émile Verhaeren dat hij walgt van het recht en op de koop toe zijn geloof kwijtraakt – zou die ideologische inconsistentie een familietrek zijn? Rust en troost vindt de schrijver in de kunst: hij ontmoet auteurs als Edmond de Goncourt of Joris-Karl Huysmans en een stoet beeldend kunstenaars met Auguste Rodin, Félicien Rops, Odilon Redon, Claude Monet, Jan Toorop en Paul Cézanne. Een ster is hij, vooral in Parijs dan. Een icoon van de inkeer, een aristocraat van de goede smaak.

Het is precies dat beeld dat Erik Verdonck bijstelt. Als een van de eersten in ons kleine taalgebied herinnert hij eraan dat Georges Rodenbach als correspondent van *Le Figaro*, *Le Journal de Bruxelles* en tal van andere bladen met beide voeten in zijn eeuw stond. Een scherpzinnige chroniqueur was hij, die de journalistieke vinger aan de pols hield en evengoed berichtte over socialistische manifestaties, anarchistisch oproer, de dramatische brand in de Bazar de la Charité, nieuwerwetse affiches in kiosken of de spektakels van wereldster Buffalo Bill. Tijdens een persbezoek wandelde hij in juli 1888 rond op de werf van de Eiffeltoren. Het nieuwe medium fotografie had voor hem geen geheimen: enerzijds waarschuwde hij voor een bedreiging van de privacy door de alomtegenwoordigheid van camera's, anderzijds beseftte hij de impact van sfeerbeelden op het boekbedrijf – was zijn eigen *Bruges-la-Morte* in 1892 niet een van de allereerste romans die met foto's werden geïllustreerd? Dat het symbolistische meesterwerk eerst als feuilleton in *Le Figaro* was verschenen, is een ander teken des tijds. In de grote traditie van de Rodenbachs is ook deze Georges een veelvoudig en veelkantig personage. 'Het is dubbel' zou hun lijfspreuk kunnen zijn. In die zin kunnen we zijn tombe op de

begraafplaats Père Lachaise – *division 15, chemin Bernard* – beschouwen als een imaginair familiegraf: een bronzen gestalte tilt de steen op waaronder hij is begraven. Dood en levend tegelijk, vergeten maar koppig aanwezig. De familiechroniek van de Rodenbachs die Erik Verdonck heeft samengesteld, is daarvan een ander fraai bewijs.

Eric Min

1 / TUSSEN WATER EN VUUR

Herbeleef de woelige ontstaansgeschiedenis van België. Ontdek hoe een Duitse familie na amper twee generaties aanleunt bij de macht, nog twee generaties later mee de kiemen zaait voor de Vlaamse Beweging en doorstoot tot de wereldliteratuur. De Rodenbachs hebben grote verdiensten, zijn van vele markten thuis, vechters en verzoekers, op het slagveld, op de tribune of met de pen, weten ze zich verzekerd van een grote schare vrienden en vijanden. Ze laten zich niet in één hokje dringen. Ondernemers of ondernemend, vaak visionair, kinderen van de verlichting, aarzelend tussen liberaal en katholiek, strijden ze voor hun vrijheid. Ze gaan prat op hun adellijke Duitse afkomst, spreken Frans, de taal van de macht, en sommigen ook een mondje Vlaams.

We reizen ruim tweeënhalve eeuw terug in de tijd. ‘Stamvader’ Ferdinand Rodenbach verlaat zijn heimat in Andernach aan de Rijn. Deze legerarts trekt op met de Oostenrijkse troepen onder generaal de Murray. Nu is die toevallig getrouwd met de weduwe van de eigenaar van het kasteel van Rumbeke bij Roeselare en zo belandt Ferdinand voor het eerst in de Mandelstad. Oostenrijk en Frankrijk bezetten beurtelings de Zuidelijke Nederlanden. Ferdinand wordt krijgsgevangene in Rijsel, ontmoet daar zijn toekomstige echtgenote Jeanne Catharine Vandenbossche, die hij na de Vrede van Aken volgt naar Roeselare. In 1749 wordt Ferdinand er poorter en begint een praktijk als chirurgijn.

Ferdinands zoon, de Fransgezinde chirurgijn Pieter Ferdinand, brengt het in Roeselare tot schepen voor stadsfinanciën en runt er een stokerij. Hij stuurt zijn zoons naar Parijs voor hun studies. In 1821 richt zijn zoon, de blinde Alexander, Brouwerij Rodenbach op samen met zijn broers Ferdinand Gregoor, Pedro en zus Amalia. Alexander verdient zijn adelbrieven met zijn publicaties over het onderricht voor ‘blinden en doofstommen’, verzamelt samen met broer Constantin tachtigduizend handtekeningen tegen het bewind van de Hollandse koning Willem I, is bijna vier decennia lang Belgisch

volksvertegenwoordiger, zorgt mee voor de spooraansluiting van Roeselare en de kanalisatie van de Mandel. Als burgemeester van Rumbeke komt hij op voor zijn volk in tijden van hongersnood, cholera en tyfus, wanneer de prille industrie ambachtslui in de armoede drijft.

Legerarts Constantin trekt mee met de troepen van Napoleon, wordt later huisarts in Brugge, publiceert over geneeskunde en volgt broer Alexander in zijn verzet tegen koning Willem I. Als volksvertegenwoordiger drukt hij er de wet door die Oranje-Nassau verdrijft van de Belgische troon. Als districtscommissaris van Sint-Niklaas helpt hij het Waasland bevrijden van de Hollandse troepen en later, in dezelfde functie, maakt hij van Mechelen een modelstad. Deze 'wereldburger' beëindigt zijn diplomatieke loopbaan in Zwitserland en Griekenland. Pedro, de jongste van de drie 'vergeten helden', is een vechtjas. Hij vergezelt Napoleon naar Moskou, bestrijdt later de keizer in Waterloo aan de zijde van de Hollanders binnen de alliantie en neemt afscheid van het Hollands leger wanneer hij zich onvoldoende erkend voelt voor zijn militaire verdiensten. Hij schaaft zich achter Alexander en Constantin in hun verzet tegen Willem I, brengt de verbannen revolutionair Louis De Potter naar Brussel, bevrijdt mee België en verdedigt de hoofdstad tegen Hollandsgezinde muiters. Niet toevallig prijken de namen Alexander en Constantin Rodenbach op de Congreskolom in Brussel. Alexander, Constantin en Pedro zijn romantische figuren, zich goed bewust van hun plaats in de geschiedenis, voortbouwend aan hun eigen mythe.

Achter de schermen rekenen de Rodenbachs op sterke vrouwen. Pedro's echtgenote, de Mechelse brouwersdochter Regina Wauters, staat haar mannetje. Na de overname van de brouwerij en stokerij door Pedro en Regina in 1836 runt zij de facto beide bedrijven. Zij laat een stoommachine plaatsen in de brouwerij en ontketent zo de industriële revolutie in Roeselare. Haar zoon Raymond erft de stokerij. Zijn broer Edward krijgt de brouwerij in handen. Onder zijn leiding vindt een indrukwekkende schaalvergroting en modernisering plaats. Edwards zoon Eugène ontdekt tijdens een stage in Engeland de techniek van de verzuring door rijping op hout en legt zo de basis voor de huidige friszurige Vlaamse roodbruine bieren. Rond 1900 eindigt het tijdperk

van de Rodenbachs in de brouwerij en houdt de stokerij op te bestaan.

De volksvertegenwoordigers Alexander en Constantin hebben de gave van het woord, weten de massa te beroeren en hun visie te vereeuwigen op papier. Ook Alexanders achterneef Albrecht en Constantins kleinzoon Georges zijn begiftigd met dat talent. De van oorsprong Franstalige Albert – alias Albrecht – vecht voor de officiële erkenning van de Vlaamse volkstaal. Het levert hem na zijn dood de mythische status van voorvechter voor de Vlaamse ontvoogding op, al pleit hij nooit voor een onafhankelijk Vlaanderen. Deze volbloed romanticus, doordrongen van de geest van Gezelle, Verriest en Conscience, streeft naar een hogere Vlaamse volkscultuur. Albrecht vindt zijn inspiratie bij Wagner, Goethe, Schiller en Shakespeare. Hij is een volkstribuun, een kunstenaar en intellectueel in wording maar de tuberculose wordt hem op jonge leeftijd fataal. Zijn broer Ferdinand is zijn artistieke erfgenaam. Ferdinand brengt de sociale Vlaamsgezinde christendemocratische beweging van de Aalsterse broers Daens naar Roeselare. Zijn verhaal eindigt tussen de twee wereldoorlogen.

Albrechts achterneef, de Franstalige auteur Georges Rodenbach, is een ster aan het literaire firmament. Hij brengt zijn reportages, kronieken, kunstkritiek, poëzie en romans naar de salons van de Lichtstad. Zijn bekendste werken, *Brugge-die-Stille* en *De Beiaardier*, baden in nostalgie naar pre-industriële tijden, ademen de mystiek van Vlaamse kloosters en begijnhoven. Georges Rodenbach zet Brugge en Vlaanderen mee op de wereldkaart. Maar de Parijse Vlaming kant zich tegen de enggeestige kwezelarij van de provincie. Brugge vergeeft het zijn literaire ambassadeur niet dat hij zich verzet tegen de havenplannen die de stad weer moeten opstuwen in de vaart der volkeren. Is het allemaal façade of pose? De dichter en romancier toont ons namelijk een heel ander gelaat als chroniqueur van de belle époque in zijn artikels in *Le Figaro*. Georges' weduwe, Anna-Maria Urbain, beleeft op de valreep de laatste wereldbrand. Zij getuigt over de auteur en dichter, zijn obsessie voor Brugge, en brengt een ode aan de vergeten helden van de Belgische Revolutie, Constantin, Alexander en Pedro. Of hoe de Rodenbachs hun eigen mythe voeden. Ieder zijn waarheid.

2 / **RIDDER RODENBACH**

de mythische voorvader

Op zes mijl van Darmstadt, de hoofdstad van het Duitse groot-hertogdom Hessen, te midden van het Odenwald, liggen de ruïnes van het feodale Rodenbachkasteel. Carl Maria von Weber zal er later zijn opera *Der Freischütz* situeren. De stenen zijn overwoekerd met klimop en bramen. Eén toren staat overeind, de trotse kantelen reiken naar de hemel. Op twee mijl, op een andere top, verborgen tussen de wijngaarden, prijken de ruïnes van slot Schnellert, gereduceerd tot stenen splinters, het verhakkelde gebeente van een reuzenskelet. Hier schuilen enkel de uil en het hert op de vlucht voor de jagers.

In zijn onuitgegeven *Mémoires d'un bourgeois du XIXème siècle* tekent Georges Rodenbachs vader Constantin Auguste Ferdinand in sierlijke krullen de volgende sage op die zich hier voltrekt. We reizen terug naar de dertiende eeuw. Een edele ridder, gevreesd door vriend en vijand, verbleef toen in het Rodenbachkasteel. De sombere edelman trok er zich terug voor de jacht en krijgsverrichtingen. Geen enkele vrouw

had zijn hart veroverd. Op een mooie dag organiseerde de paltsgraaf in Heidelberg een groot toernooi. Hij nodigde de dapperste heren uit het Rijnland, Mainz en Neckar uit. Ridder Rodenbach toog erheen met één schildknaap getooid in zijn kleuren. De naam Rodenbach deed menigeen tot mijlen in de omtrek sidderen. De ridder prikkelde de nieuwsgierigheid door zijn sombere aanblik en zijn eenzame bestaan.

Vijftig ridders traden aan voor het toernooi. Rodenbach liet al zijn tegenstanders in het stof bijten en ontving de blauwe sjaal met gouden banden uit de handen van schoonheidskoningin Maria van Hochberg. Zijn zege bezegelde zijn lot: hij werd verliefd op Maria. Hij smeedde het ijzer terwijl het heet was en gaf meteen blijk van zijn gevoelens tijdens het banket na het toernooi.

Maria, diep onder de indruk van de elegante, buitengewoon moedige ridder, schonk hem haar hand. Het echtpaar leefde enige tijd gelukkig in het kasteel. De ridder scheen zijn krijgs- en jachtlust te bedwingen tot hij vernam dat een reusachtig everzwijn met vijf biggen de streek teisterde. De jager in hem ontwaakte. Hij nam kort afscheid van zijn vrouw en vertrok, vergezeld van zijn meute, diep het bos in. Na twee dagen achtervolgen slaagde de ridder erin de dieren klem te drijven op de grens tussen zijn domein en dat van baron Schnellert. Het everzwijn verschool zich achter een eik, de jager steeg af, trok zijn mes, stuurde er twee honden op af en plots trof een pijl het beest waarna het lang uitgestrekt lag in een plas bloed.

Toen kwam baron Schnellert tevoorschijn en gaf opdracht om het zwijn te kelen. Heer Rodenbach trok dan zijn handschoen uit en zwoer dat de prooi hem toebehoorde. Toen geen van beide heren wilde toegeven, zat er niets anders op dan een duel uit te vechten. Rodenbach was al op weg naar de ereplaats van het kasteel van zijn rivaal, toen zijn jonge echtgenote hem op haar knieën smeekte om hun prille geluk niet op het spel te zetten. Ze vertelde hem dat ze zwanger was en vroeg hem aan haar zijde te blijven uit liefde voor het kind dat zij droeg. Maar de ridder had geen oren naar haar smeekbede. Hij gaf zijn paard de sporen terwijl zij haar tranen de vrije loop liet. Net voor zijn vertrek wierp zij zich nogmaals aan zijn voeten en herhaalde haar bede:

Vertrek niet of uw hart zal breken.

Maar ridder Rodenbach gaf niet op.

Vertrek niet want de dood zal uw huis bezoeken!

Hij maakte zich op om te vertrekken.

Vertrek niet of de dood zal onze kamer bezoeken!

Waarop hij haar wegduwde, vertrok en haar alleen achterliet... Nog diezelfde avond beviel zij na veel pijn van een dood kind en niet veel later ruilde zij zelf het tijdelijke voor het eeuwige.

Op een nacht begluurde ridder Rodenbach de manoeuvres van zijn vijand Schnellert. Plots zag hij een geest het bos verlaten en hem naderen. De haren rezen hem te berge: hij herkende zijn vrouw, bleek en ontmenselijkt, met het dode kind in haar armen en hij viel ten prooi aan grote angst. Met haperende stem sprak zij hem toe:

Harteloze barbaar, gij hebt uw geloften gebroken, uw huwelijk geschonden, gij zijt de beul geweest van uw kind, beweene de dag waarop uw vrouw in de bloei van haar leven begraven is. Het lot waaraan ik mijn stem verleen, zal u het leven kosten. Als boodschapper van de hel zult gij voortaan het volk waarschuwen voor de grote rampen van God: pest, oorlog en hongersnood.

Bij het ochtendgloren vervaagde de schim. Baron Schnellert verliet dan zijn kasteel en stormde te paard op de ridder af. Ridder Rodenbach, klaar voor de strijd, voelde de grond onder zijn ros verdwijnen, viel in een ravijn verborgen tussen de struiken, waaruit hij na grote inspanningen verlost werd. Enkele uren later overleed hij aan zijn verwondingen.

Sindsdien verschijnt ridder Rodenbach bij nacht en ontij, als een geest vergezeld van zijn gevolg. In de achttiende eeuw maken verschillende getuigen gewag van geesten die door de burcht rijden met hun gevolg. Is er oorlog op komst, dan komt het tumult uit de burcht van Schnellert, zwijgen de wapens, dan davert de burcht van Rodenbach.

WAPENSCHILD

De sage van heer Rodenbach speelt zich af op zo'n honderdvijftig kilometer van het Rijnstadje Andernach, de bakermat van de Roeselaarse Rodenbachs. De familie gaf haar naam aan het naburige dorp Rodenbach.

In de onuitgegeven memoires van de vader van Georges Rodenbach, Constantin Auguste Ferdinand, prijkt een wapenschild 'van goud, gedwarsbakt met lazuur', met daarboven een zilveren helm en een gekrulde goud- en azuurblauwe kraag en horens gekleurd als het schild. Een Duits wapenboek van 1701 leert dat de Rodenbachs de adellijke titel 'Freiherr' – tussen ridder en graaf – dragen.

De sage inspireert de Rodenbachs tot enig knip- en plakwerk. Albrechts jonge broer Ferdinand plukt naarstig uit de schatkamer van de heraldiek: 'We hebben tussen duizenden wapens het blazoen van de Rodenbachs gevonden. Wij hebben het gecalqueerd voor zover het ging want ons calqueerpapier was niet doorschijnend genoeg en het blazoen wat klein weergegeven. De helm wijst op een hertogsblazoen. We vragen ons af of het in verband staat met de legende van ridder Rodenbach vermeld in het Rheinische Antiquarius van baron von Stramberg.'

Adellijke titels, blazoenen en wapenschilden vinden gretig aftrek bij de hogere burgerij in de hoogdagen van de romantiek. Ook al heeft de adel haar beste tijd achter de rug, toch bouwen gegoede burgers driftig kastelen. Status koop je. Ferdinands achterneef, de auteur Georges Rodenbach, stelt vast dat Frankrijk slechts 450 echt adellijke titels telt op zagezegd 45.000 adellijke families (*Le Patriote*, 7 oktober 1898). Titels zijn handelswaar, je maakt een adellijke afkomst op aan de hand van fictieve documenten of verleent jezelf adellijke allure door er de naam van een aangekocht domein aan toe te voegen.

3 / FERDINAND

chirurgijn en de eerste Roeselaarse Rodenbach

Georges Rodenbachs vader, Constantin Auguste Ferdinand, situeert de oorsprong van zijn familie in de Eisengasse in het Duitse Rijnstadje Andernach, op zeventien kilometer van Koblenz. Stamvader Ferdinand is de zoon van de militair Eberhard Ferdinand en de kleinzoon van kleermaker Johann Rodenbach. In 1744 vergezelt deze regimentsdokter generaal Joseph de Murray naar de Zuidelijke Nederlanden. Het Oostenrijkse leger weert de aanvallen van de Franse koning Lodewijk XV af. In die periode vechten Frankrijk en Oostenrijk om het bezit van de Zuidelijke Nederlanden. Majoor Ferdinand maakt deel uit van de legerstaf gevestigd in het kasteel van Rumbeke. Dat is geen toeval want generaal de Murray hertrouwde Marie-Anne Françoise de Lichtervelde, de weduwe van de vorige kasteel eigenaar, graaf Charles Louis Albert de Thiennes.

Na een schermutseling met de Fransen belandt Ferdinand als krijgsgevangene in Rijsel. De Vrede van Aken (1748) zet een voorlopig punt achter de Franse bezetting. Ferdinand komt vrij en neemt ontslag uit het leger. Hij heeft intussen kennism gemaakt met handschoenmaak-

ster Jeanne Catherine Vandenbossche, huwt haar en het koppel vestigt zich in de geboortestad van Jeannes moeder, Roeselare. De Mandelstad telt dan vijfduizend zielen. Ferdinand wordt poorter en vraagt aan de kasselrij (burggraafschap) Ieper het attest om zich te mogen vestigen als chirurgijn. Hij treedt toe tot het Collegium Medicum (College van Artsen) en is nu 'publiekelijk exercerende Meester Chirurgijn'. De chirurgijn is een medisch behandelaar, vaak een barbier die handig is met mes en schaar. Chirurgijns behandelen wonden, verrichten operaties, trekken tanden en amputeren ledematen. Ze bedrijven de uitwendige geneeskunde in tegenstelling tot de universitair opgeleide artsen, die zich toelagen op de inwendige heilkunde.

Ferdinand schrijft in zijn Duitse moedertaal wetenschappelijke traktaten, waarin de invloed van de encyclopedisten (Diderot) en de verlichting doorschemert. Verlichte denkers zoals Rousseau en Voltaire pleiten voor de wetenschap en kritisch denken tegen bijgeloof, blind machtsmisbruik en intolerantie. Zij verzetten zich tegen de almacht van de aristocratie, de monarchie en de kerk.

